

Sicut et concursus duorum servorum, licet sit casualis quantum ad eos, est tamen provisor a domino, qui eos scienter sic ad unum locum mittit, ut unus de alio nesciat » (1).

Oppon. 4.º Illud quod est de se determinatum ad unum, non indiget aliquo dirigente. Atqui res naturales per se sunt determinatae ad unum. Ergo non indigent providentia.

Resp. Dist. mai. Illud quod est per propriam naturam determinatum ad unum non indiget alio dirigente, si haec determinatio ad unum non procedit ab alio, *Conc.* Si haec determinatio ad unum procedit ab alio, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Quod res naturales sint ad unum determinatae, hoc non habent a seipsis, sed a Deo, qui ipsis talem naturam largitus est; et consequenter in agendo dependent iugiter a Deo, qui ut auctor naturae debet illas conservare in esse, et ut prima causa debet in earum actiones iugiter influere. Unde res naturales etiamsi necessario agant, indigent divina providentia gubernante. Cum ex adverso homo non sit institutor naturae, sed ad suum usum in operibus artis et virtutis utatur rebus naturalibus; exinde est quod eius providentia non se extendat ad necessaria, quae a natura proveniunt. Ex hac ratione videntur moti fuisse illi philosophi, qui causas finales auferentes a rebus, subtraxerunt divinae providentiae cursum rerum naturalium, quem attribuebant necessitati materiae (2). Merito ergo Aquinas sic occurrit difficultati: « Ista determinatio, qua res naturalis determinatur ad unum, non est ei ex seipsa, sed ex alio; et ideo ipsa determinatio ad effectum convenientem, providentiam demonstrat » (3).

Oppon. 5.º Omnis sapiens provisor in quantum potest excludit defectum et malum ab his, quorum curam gerit. Atqui Deus hoc non facit in rebus mundanis, in quibus sunt plura mala. Ergo res mundanae non reguntur providentia.

Resp. Dist. mai. Sapiens provisor excludit a rebus quarum curam gerit malum communitatis, *Conc.* Excludit malum alicuius particularis, *Subdist.* Si confert ad bonum totius, *Neg.* Si non confert ad bonum universale, *Conc. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Id quod est maxime perfectum et optimum in mundo est ordo totius universitatis rerum ad communem omnium finem. Huiusmodi bonum quandoque obtineri non potest sine malo et detrimento alicuius rei particularis, quae pars est et veluti membrum universitatis creaturarum. In hoc casu sapiens provisor, qui prospicit bono totius communitatis, cuius curam habet, permittit defectum et malum alicuius particularis, quod ordinatur ad bonum commune. Si

(1) I p. q. 22, a. 2 ad 1.

(2) Cf. quae diximus de causa necessitatis rerum naturalium, vol. 2, pag. 133.

(3) QQ. DD. De ver. q. 5, a. 2 ad 5.

autem provisor curam gerit tantum alicuius rei particularis, tunc tenetur ab illa re excludere defectum et malum in quantum potest. Audi S. Thomam de divina providentia loquentem: « Aliter de eo est qui habet curam alicuius particularis, et de provisoro universali; quia provisor particularis excludit defectum ab eo, quod eius curae subditur, in quantum potest; sed provisor universalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius. Unde corruptiones et defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem; sed tamen sunt de intentione naturae universalis, in quantum defectus unius cedit in bonum alterius, vel etiam totius universi. Nam corruptio unius est generatio alterius, per quam species conservatur. Cum igitur Deus sit universalis provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonum universi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent universo. Non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium; nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. Unde Augustinus dicit (*Enchir. cap. XI*): « Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens et bonus, ut bene faceret etiam de malo » (1).

Oppon. 6.º Quae sunt in seipsis et per suam naturam ordinata, non indigent alio gubernante. Atqui res naturales sunt in seipsis ordinatae. Ergo non gubernantur a Deo.

Resp. Dist. mai. Quae sunt in seipsis ordinata, non indigent alio dirigente, si hanc ordinationem habent a se, *Conc.* Si hanc ordinationem habent ab alio, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.* Solutio patet ex iis quae diximus ad enodandam quartam difficultatem, quia ordo, qui est in natura, non est ab ipsa natura, sed a Deo, ideoque natura indiget Dei providentia, a qua talis ordo instituitur et conservetur in ea, cum res naturae a Deo conditae neque conservari possent in esse, neque quidquam efficere valerent sine perenni et continuo Dei operantis influxu.

Oppon. 7.º Deus est principium uniforme omnium rerum. Atqui gubernatio rerum dissimilium debet procedere a principio multiformi. Ergo res non gubernantur Dei providentia.

Resp. Dist. mai. Deus est principium uniforme rerum, si consideratur in sua essentia, *Conc.* Si consideratur per respectum ad effectus ab ipso procedentes, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Causa efficiens rerum potest dici uniformis dupliciter. Primo modo quantum ad ipsam essentiam causae, prout scilicet est natura sua simplex et incomposita. Alio modo, secundum respectum ad effectus, prout scilicet causat effectus unius eiusdemque rationis.

(1) I p. q. 22, a. 2 ad 2.

Iam vero Deus primo sensu est principium uniforme, quia est essentialiter simplex et actus purissimus; sed quia causat per intellectum et voluntatem, nempe res producit ad imitationem formarum exemplarium in sua infinita mente existentium, sic producit res diversissimas, easque ad unicum et communem finem dirigit et ordinat, ideoque per respectum ad effectus est principium omnino multiforme, quia non agit ex necessitate naturae. Unde quo magis aliquod principium est in se perfecte simplex et unum, eo magis extendit ad plura et diversa suam causalitatem, et vicissim. Et ea de causa naturae materiales et compositae, uniformitatem in agendo habent, et sunt coarctatae et determinatae ad unum.

Oppon. 8.º Si res gubernantur per divinam providentiam, ex ordine rerum poterimus divinam providentiam cognoscere et perscrutari. Atqui non possumus cognoscere et perscrutari, quae ad Dei providentiam spectant; nam Damascenus ait: oportet omnia admirari, omnia laudare, omnia imperscrutate acceptare, quae providentiae sunt. Ergo mundus non regitur providentia.

Resp. Dist. mai. Si mundus gubernatur a Deo, ex ordine rerum poterimus divinam providentiam imperfecte cognoscere, et perscrutari cum modestia, *Conc.* Poterimus divinam providentiam cognoscere perfecte, et eam perscrutando pervenire ad finem inquisitionis, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Solutio a nobis data sic illustratur a S. Thoma: «Creaturae deficiunt a repraesentatione Creatoris; et ideo per creaturas nullo modo perfecte possumus pervenire in cognitionem Creatoris: et etiam propter imbecillitatem intellectus nostri, qui neque totum hoc de Deo potest ex creaturis accipere, quod creaturae manifestant de Deo; et ideo prohibemur perscrutari ea, quae in Deo sunt, ne scilicet velimus ad finem inquisitionis pervenire, quod nomen perscrutationis ostendit; sic enim non crederemus de Deo, nisi quod noster intellectus capere posset. Non autem prohibemur scrutari ista cum modestia, ut recognoscamus nos insufficientes ad perfectam comprehensionem; et ideo etiam Hilarius dicit (*De Trin.* lib. II, inter princ. et med.), quod *qui pie infinita prosequitur, etsi nunquam perveniat, semper tamen proficit prodeundo* » (1).

Oppon. 9.º Proprium est providentiae conservare res provisas. Atqui res corruptibiles non conservantur, quia non permanent in esse. Ergo non omnia reguntur providentia.

Resp. Dist. mai. Proprium est providentiae conservare res provisas, si providentur propter se, *Conc.* Si providentur in bonum alterius ad quod ordinantur, *Neg.* Siquidem ait Aquinas: «Illa quae propter se providentur a Deo, perpetuo manent; non autem hoc

(1) *QQ. DD. De ver. q. 5, a. 2 ad 11.*

oportet de illis, quae propter se non providentur; sed oportet ea tantum manere, quantum necessarium est his propter quae providentur; et ideo particularia quaedam, quia propter se non providentur vel non sunt provisas, corrumpuntur » (1).

Oppon. 10.º In his quae providentia reguntur, diversis diversa attribuuntur. Atqui in rebus humanis eadem bonis et malis eveniunt. Ergo res humanae non reguntur providentia.

Resp. Dist. mai. In his quae providentia reguntur, diversis diversa attribuuntur, ita ut saepe haec aequa distributio non intelligatur a nobis, *Conc.* Ita ut semper sit manifesta nostrae rationi, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Cum Deus sit iustissimus et sapientissimus dispensator bonorum et malorum, certissime cum aequitate ea distribuit hominibus, sed haec iusta distributio saepe non cognoscitur et intelligitur a nobis propter nostram ignorantiam. En quomodo rem declarat S. Thomas: «Quamvis videatur nobis, quod omnia aequaliter bonis et malis accidant, ex hoc quod nescimus qua de causa divina providentia singula dispenset: non est tamen dubium, quin in omnibus bonis et malis, quae eveniunt sive bonis sive malis, sit recta ratio, secundum quam divina providentia omnia ordinat. Et quia eam ignoramus, videtur nobis quod inordinate et irrationabiliter eveniant; sicut si aliquis intraret officinam fabri, videretur ei quod instrumenta fabrilia essent inutiliter multiplicata, si nesciret rationem utendi unoquoque; quorum tamen multiplicatio ex causa rationabili apparet ei, qui virtutem artis intuetur » (2).

ARTICULUS II.

DE RERUM CREATARUM CONSERVATIONE (3).

QUAESTIO DECLARATUR. Deus sapientissima sua gubernatione et providentia efficit, ut res a se per creationem conditae ordinentur ad finem, qui est participatio et assimilatio boni essentialis. Quare, si effectus divinae gubernationis sumitur ex parte finis, gubernatio rerum eo spectat, ut omnia assimilentur summo bono. Verum enim effectus gubernationis potest sub alio respectu considerari, nempe secundum ea, quibus ad Dei assimilationem creaturae perducuntur, et

(1) *QQ. DD. De ver. q. 5, a. 3 ad 5.*

(2) *QQ. DD. De ver. q. 5, a. 5 ad 6.*

(3) De rerum conservatione tractat S. THOMAS, I p. q. 104, a. 1; *Contra gent.* lib. III, cap. LXV; *QQ. DD. De pot. q. 5, a. 1.*